

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜΙΚΟΥ ΟΡΟΥ ΦΑΚΚΗΧ (ΝΟΜΟΚΑΝΟΝΟΛΟΓΟΣ)

Κυριακός Θ. Νικολάου-Πατραγάς

Ἐπίκουρος καθηγητῆς ἰσλαμικοῦ δικαίου πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Σύνοψις: Ἀναλύεται ἡ λέξις σαχῆντ βάσει τῶν μεσαιωνικῶν καὶ τῶν συγχρόνων ἀραβικῶν λεξικῶν.

Λέξεις κλειδιά: Ἰσλαμικὴ Λεξικογραφία, φακκήχ, Ἰσλαμικὸν Δίκαιο, Ἰσλαμικὴ ὀρολογία

Ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς ἀραβικοῖς λεξικοῖς ὑφίσταται ἴδιον λῆμμα διὰ τὴν λέξιν φέκκχ, ἣτις ὡς ἔννοια ἀρχικῶς εἶχε διάφορον νόημα τοῦ ἐν τοῖς κατόπιν ἐπικρατήσαντος.

Οὕτως ἐν τῷ Λεσὰν ἀλ-ἄραμπ¹ ὑφίσταται ἐκτεταμένον λῆμμα, ἔνθα δέικνυται ἡ ἀρχικὴ τῆς λέξεως σημασία, ἣτις ἦτο ἐν γένει ἡ γνῶσις, ἡ ἀκριβέστερον ἡ γνῶσις πράγματός τινος καὶ ἡ κατανόησις του, ἐν τοῖς κατόπιν δ' ἐκυριάρχησεν ἡ ἀπόδοσις τῆς τοιαύτης ιδιότητος εἰς τὰ τῆς θρησκείας ζητήματα, ἔνεκα τῆς ἔναντι τῶν ὑπολοίπων γνώσεων προκρίσεώς των, δοθέντος ὅτι πᾶσα ἡ γνῶσις ἢ ἄλλως εἰπεῖν ἢ καθ' ὅλου γνῶσις ἐνυπάρχει ἐν τῇ γνώσει τῶν περὶ τὴν θρησκείαν. Ἀρχικῶς ὡς εἴρηται φέκκχ ὑπῆρξεν ἡ γνῶσις, τ.ἔ. ὁ τάδε γνωρίζει τὴν θρησκείαν ἢτοι κατανοεῖ αὐτήν· ὅθεν ὅταν ὁ θεὸς ἐν κορανίῳ ἀναφέρει νὰ «γνωρίσητε τὴν θρησκείαν» ἐννοεῖ νὰ καταστήτε ἐπιστήμονες εἰς τὰ περὶ αὐτῆς. Ἐπίσης, χρησιμοποιῶν ὁ προφήτης τὴν αὐτὴν λέξιν περὶ τὸν Ἴμπν Ἀμπᾶς, παρακαλῶν τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐννοεῖ ὅπως οὗτος καταστή ἄριστος γνώστης καὶ ἐρμηνεὺς τῆς θρησκείας, ὅπερ καὶ ἐγένετο, τοῦ θεοῦ εἰσακούσαντος τὴν τοῦ προφήτου πρόσρρησιν. Ὡσαύτως, ἡ λέξις φακκήχ (πληθ. φοκκαχᾶ, ἐνῶ σπανίζει τὸ θηλ. φακκήχα ἢ φάκκαχα) ἐνέχει τὴν ἔννοιαν τῆς εἰς βάθος γνώσεως. Κατὰ τὸν ἀλ-Αζχάρη, ὅταν τις ὠλοκλήρωσε τὴν ὁμιλίαν του ἠρώτησεν τοῦτον ἀφκκάχτ, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν κατενόησας. Ἀναφερόμενος εἰς τινὰ ἔχοντα τὴν τοιαύτην ιδιότητα ὡς φακκήχ, ἐννοοῦμεν τὸν ἐπιστήμονα, μάλιστα δ' ὅστις γνωρίζει τι καλῶς εἶνε φακκήχ αὐτοῦ.

1. Ἄμπη ἀλ-Φάντλ Γκαμὰλ ἀλ-Ντὴν Μωχάμαντ μπὲν Μάκραμ Ἴμπν Μανζοῦρ ἀλ-Αφρίκη ἀλ-Μάσρη, Λεσὰν ἀλ-ἄραμπ, τ.Β', ἐν Βηρυτῶ 1426/2005, σ. 3065.

Ἐν τῷ ἄλ-Κουμούς ἄλ-μουχίτ² ἡ ἀναφορὰ εἰς τὴν λέξιν ταύτην ἐν τῷ σχετικῷ λήμματι δὲν εἶνε ἐκτενής. Ἀρκεῖται ὁ λεξικογράφος ν'ἀναφέρει ὅτι ἡ σημασία τῆς λέξεως εἶνε ἡ γνώσις καὶ ἡ κατανόησις πραγμάτων τινος, ἐν ᾧ εἶτα ἔλαβε αὕτη τὴν σημασίαν τῆς γνώσεως καὶ κατανοήσεως τῶν περὶ τὴν θρησκείαν ὡς ἐκ τῆς περιόπτου θέσεως τῶν ζητημάτων αὐτῆς εἰς τὰ τῆς καθ' ὅλου γνώσεως.

Τέλος ἐν τοῖς συγχρόνοις λεξικοῖς³ ἡ λέξις ἀποδίδει τὴν γνώσιν καὶ τὴν κατανόησιν εἰς τὸν τέλειον δυνατὸν βαθμόν. Προστίθεται δ' ὅτι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς γνώσεως καὶ τῆς κατανοήσεως περιλαμβάνεται ἐν γένει καὶ ἡ ἐπιστήμη καὶ ἰδιαίτατα ἡ σαρήα (ἰσλαμικὸν δίκαιον), αἱ βάσεις τῆς θρησκείας καὶ γενικῶς τὸ δίκαιον.

Ἐνῶ ἀρχικῶς ἡ λέξις ἐσήμαινε τὴν γνώσιν καὶ εἰς βάθος κατανόησιν πραγμάτων τινος, διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου μετέβαλε νόημα, ἄνευ ἀπομακρύνσεως ὅμως πλήρως τῆς ἀρχικῆς τῆς σημασίας, σημαίνουσα νῦν τὸν ἐντροφῶντα περὶ τὰ ζητήματα τοῦ δικαίου καὶ δὴ καὶ τὰ τοῦ ἰσλαμικοῦ δικαίου. Τὸ τοιοῦτο, βάσει τῶν προτάξεων τοῦ ἰσλάμ καὶ κατανοητὸν καὶ λογικὸν εἶνε, δεδομένης τῆς ὑφῆς τούτου ὡς θρησκείας τοῦ νόμου⁴, ἤτοι ἐν τέλει τοῦ δικαίου. Ἐπειδὴ κάθε θρησκεία θεωρεῖ ἑαυτὴν ὡς κατέχουσαν τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν, ἐν τῷ ἰσλάμ αὕτη δύναται νὰ γνωσθῇ διὰ τῆς γνώσεως τοῦ ἔχοντος ἀμιγῶς δικαϊκὸν περιεχόμενον μηνύματός του, ὅποτε γνώστης τῆς ἀληθείας εἶνε ὁ γνωρίζων τὸν ἐμπεριέχοντα τὸ σύνολον τῆς ἀληθείας νόμον, ἤτοι τὸ κοράνιον καὶ τὰς ἐπιλοίπους πηγὰς τοῦ ἐν λόγῳ δικαίου.⁵

2. Μάγγντ ἄλ-Ντήν Μωχάμαντ Ἰακκούμπ ἄλ-Φαῦρουζαμπάντη, ἄλ-Κκαμούς ἄλ-μουχίτ, ἐν Μανσούρα 1430/2009, σ. 1066.

3. Ἄλ-μῶαγμα ἄλ-ουάσήτ, τ.Β', ἐν Καῖρω 1985, σ. 724.

4. Ὅρα σχετικῶς Ἰ.Θ. Μάζη, Γεωγραφία τοῦ ἰσλαμιστικοῦ κινήματος στὴν Μέση Ἀνατολή, ἐν Αθήναις 2012, κεφ. Α'· Κυρ. Θ. Νικολάου-Πατραγά, Ἡ πρωτοκαθεδρία τοῦ δικαίου εἰς τὸ ἰσλάμ ἐν Θεωρία καὶ Πράξει Διοικητικοῦ Δικαίου τ.Β' / η'-θ' (2009) σσ. 1026-1030.

5. Ἐν τῇ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀποδόσει τοῦ ὅρου τούτου ὀρθοτέρα θεωρῶ τῆς λέξεως νομομαθῆς τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως νομοκανονολόγος, δοθέντος ὅτι ἐν τῇ ἑλληνικῇ οἱ νομοκάνονες ἦσαν ἐκεῖνοι αἱ διατάξεις αἵτινες εἶχον, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν μεταξὺ τῆς ἰσλαμικῆς καὶ ἑλληνορωμαϊκῆς δικαιοταξίας, παρεμφερῆ ἀποστολήν. Περὶ τῶν νομοκανόνων ὅρα προχειρῶς, Σπ.Ν. Τρωιάνου, Οἱ πηγές τοῦ βυζαντινοῦ δικαίου, ἐν Αθήναις-Κομοτηνῇ 21999, σσ. 142 ἐφ' ἑξ.